



CENTRAAL
MUSEUM
UTRECHT

Agnietenstraat 1
Maliebaan 42

januari 1967

HET
KUNSTWERK
VAN DE
MAAND

Het afgebeelde kunstwerk is gedurende de
maand januari geëxposeerd in de hal van
het Centraal Museum, Agnietenstraat 1. *(Buslijnen 8 en 11)*

Jan ten Compe (1713—1761): Gezicht op de Catharijnesingel met de Stadswal en Smeetoren te Utrecht.

Paneel — 37 x 48,5 cm — midden 18e eeuw.

Vergelijking van geschilderde stadsgezichten onzer 17e en 18e eeuw onthult sterk verschil in benaderingswijze. De gouden-eeuwer laat schilderachtigheid prevaleren boven nauwkeurigheid van onderdelen, veroorlooft zich perspectieffrucs die een weidsheid voorspiegelen als onze stedenbouw zelden vertoont, schuift panden die het uitzicht benemen of hoofdgebouwen opzij, en verfraait onopvallende gevels: hij geeft geïdealiseerde werkelijkheid vanuit een totaalvisie, maar let minder op de nauwkeurige weergave van de bebouwing.

De 18e-eeuwer schildert tekenachtiger, elk huis met het juiste aantal deuren en ramen registrerend, men zou zeggen de bakstenen tellend, zodat een betrouwbaar beeld ontstaat, in zijn droge strakheid hoogstens getemperd door geboomte, bewolking en figuratie. Het resultaat is allereerst een dokument dat de toestand op enig tijdstip vastlegt, de kunstenaarsvisie is ondergeschikt aan de waarheidsgetrouwheid.

De Amsterdamse topografische schilder Jan ten Compe toont in dit Utrechts ijsgezicht hoe de 18e-eeuwse gedetailleerd nauwkeurige weergave waar zij met onmiskenbare schilderskwaliteiten gepaard gaat zoals hier, het uitsluitend dokumentarische verre te boven gaat.

Onder fraai gedane, strakblauwe winterlucht waarin zich donkere sneeuwwolken samenvakken, is de singelgracht, in wijkend perspectief, naar links overzwermd met figuurtjes van schaatsenrijders, wier bewegelijke bontheid in tegenstelling staat tot de stemmige monumentaliteit van de stadswal met de uit het geboomte daarachter oprijzende torens.

Het tafereel wordt ingevat door een molen op het hoogste van de wal rechts, en de toen als sterrenwacht dienende Smeetoren links; in het midden rijst de Domtoren op, er vlak naast de toren der Buurkerk. Het verticale accent van de Smeetoren herhaalt zich in het staande paar ervoor, dat toeziet hoe een op de oever gezeten man zijn schaatsen onderbindt.